

Фальбійчук Іванна Іванівна

студентка 5 курсу

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЕТНОКУЛЬТУРНО-ПОБУТОВОЇ ЛЕКСИКИ В НОВЕЛІ В. СТЕФАНИКА «КАМІННИЙ ХРЕСТ»

Нині увага вчених приділяється питанням, пов'язаним із національно-культурною специфікою мови. Етнокультурні відмінності яскраво проявляються при зіставленні лексики двох неспоріднених мов, що сприяє виявленню значень слів, характерних для конкретної культури або мовної спільноти. Питання відтворення етномаркованої лексики є одним із найскладніших у перекладознавстві. Як зауважує Т. А. Погрібна, у процесі перекладу етнокультурних номінацій відбувається «трансформація реалій з одного культурного поля в інше, адже системи смислів двох культур майже ніколи не бувають абсолютно симетричними» [2, с. 276]. Відтак вибір способу перекладу має ґрунтуватися на врахуванні не тільки смислових, а й композиційно-стилістичних характеристик етнокультурних реалій у тексті оригіналу.

Загальновідомим є факт, що новели В. Стефаника містять значну кількість етнокультурної лексики, суттєву частину якої становлять слова, які позначають побутові явища. Номінації побутових елементів, помешкання, їжі, грошових одиниць, наприклад, *батюг, дшмель, нашильник, струнва, стів, платина, нива, піч, кожушина, грейцер* тощо, що часто є діалектними лексемами, у перекладах відображаються різними методами, здебільшого використовується метод уподібнення (аналогу). Цей спосіб перекладу полягає в пошуку найближчого за значенням відповідника в цільовій мові для лексичної одиниці вихідної мови, яка не має в мові перекладу точних відповідностей, наприклад: «*Стара, ня, на-коб тобі платину та файно обітриси, аби я тут ніяких плачів не видів!*» [4] – «*Old wife, here's a handkerchief for you. Wipe yourself nicely. I don't want to listen to any bawling*

here!» [5]. Зауважимо, що відтворення діалектної лексеми «платина», що позначає хустку, за допомогою відповідника «handkerchief» втрачає в перекладі стилістичне забарвлення, оскільки слова територіального діалекту в літературному творі характеризуються місцевим колоритом і мають за мету нагадати про належність персонажів твору до певної територіальної групи населення.

Намагаючись достовірно передати семантику лексичної одиниці, що позначає грошову одиницю «грейцір», перекладачі Дж. Візнюк та К. Андрусин підбирають аналог «kreutzer»: «*Я гроші лишу Якові, бо він молодий та й слушний чоловік та не сховає дідів **грейцір***» [4]. – «*Money for these things I'll leave with Yakiw, because he's a young and honest fellow and will not pocket grandpa's **kreutzers***» [5]. Використання цільової одиниці з ідентичним конотативним шаром, що відіграє важливу роль у творенні національного колориту, допомагає достовірно відтворити зміст лексеми – роздрібної срібної монети, яка існувала в Німеччині та в Австро-Угорщині.

Переклад за допомогою використання гіпероніма спостерігаємо у відтворенні етнокультурної лексеми «кожушина», що визначається як «не покритий тканиною кожушок; зневажл. ношений, поганенький кожух або кожушок» [3], наприклад: «*Був чьих, був німець, був поляк...Але як настав мадзур, та й найшов **кожушину** аж під вишнею*» [4]. – «*There was the Czech, the German, the Pole...But when the Mazur came, he even found the **coat** of his back under the cherry tree*» [5]. Семантичний аналіз лексеми «coat» свідчить, що вона несе значно слабше стилістичне навантаження, ніж оригінальна одиниця, оскільки англомовний гіперонім відтворює лише основне значення верхнього одягу, яке не містить конотації, притаманній етнокультурній лексемі, що натякає на зубожіле, просте життя покутського селянина.

У перекладі етнокультурної лексеми «піч» перекладачі вдаються до дескриптивної перифрази, наприклад: «*Куда цему, газди, йти з **печи**?*» [4] – «*Is she fit to leave the **clay-stove***?*» [5]. Лексема «піч» пояснюється у виносці: *The top of a clay-stove in a village cottage was flat. The peasants slept there and, in winter, kept warm. Така інтерпретація сприяє правильному розумінню української

реалії іншомовними реципієнтами, проте, як зауважують О. М. Матвіїшин та О. М. Роман, вона «суперечить стилю письма В. Стефаніка, якому характерні короткі, влучні вислови, а не багатослів'я» [1, с. 103].

Цікавим є переклад етнокультурної лексеми «газда» за допомогою дескриптивної перифрази, наприклад: «*Відколи Івана Дідуха запам'ятали в селі газдою, відтоді він мав усе лиш одного коня і малий візок із дубовим душлем*» [4]. – «*For as long as the villagers could remember Ivan Didukh as a **landholder**, he had always owned only one horse and a small wagon with an oak shaft*» [5]. Зауважимо, що англomовний варіант «landholder» позбавлений національного колориту вихідної номінації, оскільки лексема цільової мови характеризується вужчим семантичним значенням і не відтворює прояв поваги, який закладений Стефаніком у вживанні етнокультурного позначення «газда». Етнокультурна лексема «нива», що визначається як «ділянка або смуга землі, на якій ростуть хлібні культури або яка призначена для їх вирощування», у перекладі також знає дескриптивної перифрази: «*Не раз, як заходяче сонце застало Івана наверху, то несло його тінь із горбом разом далеко на **ниви***» [4]. – «*Often, when the setting sun found him on top of the hill, it cast his and the hill's shadows far across the **cultivated fields***» [5].

Наступний приклад представляє метод транспозиції на конотативному рівні, коли перекладачі замінюють українську реалію на англomовну реалію з відмінним денотативним, проте однаковим конотативним значенням: «*Сонечко вже над могилов, а ви ще порцію **горівки** зо мнов не віпили*» [4]. – «*The sun is already behind the mound, and you haven't yet drunk a glass of **whiskey** with me*» [5]. Варто зауважити, що заміну української етнокультурної реалії англійською реалією «whiskey» вважаємо не зовсім вдалим перекладацьким рішенням, оскільки це призводить до неправильного розуміння реципієнтом національно забарвленої одиниці чи втрати стилістичного колориту оригінального твору.

Іншим засобом відтворення етнокультурної лексики є трансформаційний переклад, оскільки в деяких випадках перекладачам доводиться вдаватися до використання граматичних, лексичних і комплексних лексико-граматичних

перекладацьких трансформацій. До прикладу, для відтворення діалектної лексеми «струнви» Дж. Візнюк та К. Андрусин використовують граматичну трансформацію додавання, вводячи в цільовий текст лексему «instrument», що сприяє кращому розумінню контексту, оскільки англійське слово «string» характеризується значно більшою кількістю значень: «*То як тягнули снопи з поля або гній у поле, то однако і на коні, і на Івані жили виступали, однако їм обом під гору посторонки моцувалися, як струнви, і однако з гори волочилися по землі*» [4]. – «*When they were hauling sheaves from the field, or manure to the held, the veins stood out on both the horse and Ivan, their traces strained and were just as taut as instrument strings whether drawing uphill or dragging on the ground on the downward roll*» [5].

Таким чином, етнокультурна лексика є невід'ємною частиною культури і побуту народу, тому необхідно звертати особливу увагу на способи її відтворення іноземною мовою. Важливо також враховувати особу реципієнта тексту і його фонові знання. З цієї причини перед перекладачем постає завдання зберегти не тільки основну ідею твору, а і його національний колорит, емоційно-експресивне забарвлення. У ході дослідження було виявлено, що для відтворення етнокультурної побутової лексики в новелі В. Стефаніка «Камінний Хрест» перекладачами застосовувалися такі способи перекладу, як метод уподібнення, використання гіпероніма, дескриптивна перифраза, транспозиція на конотативному рівні та трансформаційний переклад. Англійські відповідники, вжиті для перекладу етнокультурних лексем, здебільшого сприяли достовірному відтворенню ідіостилю В. Стефаніка. Проте спостерігалися поодинокі невдалі перекладацькі рішення, як-от розгалужені тлумачення деяких етнокультурних реалій.

Список джерел:

1. Матвійшин О. М., Роман О. М. Національно марковані лексичні одиниці новелістики В. Стефаніка в англійських перекладах. *Молодий вчений*. 2019. № 8 (72). С. 102–105.
2. Погрібна Т. А. Реалії як етнокультурні маркери в художньому тексті та їх переклад. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2016. Вип. 10(2). С. 276–281.

3. Словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 24.07.2021)
4. Стефаник В. Камінний хрест. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=336> (дата звернення: 24.07.2021)
5. Stefanyk V. The Stone Cross. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/13772/file.pdf> (дата звернення: 24.07.2021)

